

B. GANDIAGA, OLERKARI

Giza-seme

Euskalerriko bazter ezkuak, gizaldiak zear, euren frutua emon dabe. Lur emokorrak alakoxe laborea ekarten. Baita Gernika'tik ur-samar, mendi-kate gaiñean txairo ta lirain daukagun Mendata'k be. Gaiñez, soloz ta basartez ingurutatako erri aizetsu au or daukagu beti alai ta langille.

Ementxe jaio zan Gandiaga olerkaria, Aita frantziskotarra, bere bizitza guztia Arantzazu'n daroana, 1928'ko urrillaren 8'an, Orbelaun baserrian. Ume-egunak bere errian igarorik, 1940'an Arantzazu'ra doa. Lekaide izan nai dau. Arantzazu, Foru, Zarautz ta Olite'n osotzen ditu bere eliz-ikasteak. Ondoren Kristoren zerbitzari leial izateko 1954'an Gotzaiñaren esku-ezarte ta orio-igurtziz sagaraturik, arrezkero guztian Arantzazu'n lan dagi, gazteen irakasle.

Arantzazu'ko bakartadean —bakartadea ete da gaur?— bizi da mendatarra. Begiko jakoz ango mendiak eta trokak. Eder jako Urbia, ango ardi ta artzaiñakaz; Aizkorri eder jako bere arkaitz irauli zuri-urdiñakaz; eder goi ta bee, ango edur ta trumoi otsakaz. Atsegin jakoz gazteen biurrikeriak eta Ama Birjiñaren eliz-eresi ta kantuak; atsegin jakoz inguruko artzaiñak eta baserritarrak, zaar, gazte naiz umeak. Atsegin baita birako zaartxoan euskal esaera ta ipuiñak, sorgin eta lamiñem negar-erostak.

Noizik-bein, ezkutu aretatik urtenda, errietako apaizai lagundu oi dautse arima zaintzen autortu ta Jainkoaren itza otsegiñez. Eta andik atera dauan zeregiña amaitu ostein, barriro doa bere bakartegira, urriñeko ibiltaldia burutu ondoren bere arkaitz-kabira biurtu oi dan arrano egalariaren pareko.

Eta betiko lanari josirik, ortxe bizi da pozik, Jainkoaz eta Onek mende ipiñi dautsozan giza-sorkariakaz. Olerkari bait da, eta olerkiak, ots, mendi arteko ixiltasunak erakarri ta zorarazten. Nun gizona ondoen? Barru-deiak intziri dagitson lekuan.

Maite dau erria, euskal erria, bere sort-erria. Biotz-osiñean daroa, amak ezarria, erriarenganako maite-sua. Bakar samar bizita be, mendi-zut malkarttsu erdian, aspaldi dala sua ta argia ixuri oi dauz Arantzazu'tik, aste-uneetan bere erriaren aldeko oler-

ki sotillak ondurik. Bai, itz-neurtu biziak, samurrak idazten ditu, erriarenganako suak eraginda.

Onela diño berak:

“Kezkatzen bait nau
herstutzeraino
neure Herriaren
zoriak.

Hautsiak ditu
araunak eta
arrakak ditu
ontziak.”

Erriak ikutua dabil biotz-biotzean, eta mindua. Orrela ba'lebil euskaldun jentea osorik, ez giñake izango ain barregarri. Ez legoke, ez, gure askatasuna orren murriztua. Ezta gure euskera be, orren itxia ta marroiza!

Olerkari

Eta idatzi egiten dau Gandiaga'k bere erria itxartu daiten. Euskal lanak, olerkiak bialtzen ditu “Arantzazu”, “Euzko-Gogoa”, “Egan”, “Oleri” ta olako aldizkarietara. Sariak eskuratzen dauskuz, Zarautz'en lenengoa, 1954'ko abustuaren 8'an, bere olerki **Region Lore** deritxonarekin. Orobat dagi, 1956'an, Arantzazu'ko konkurtsoan, **Elorriko Lorak** lanarekin; bardin, 1959'an be, bigarren saria lortzen dau Bedoña'n **Lelo Isamurrak** lanarekin. Ondoren bere poema “Elorri” argitaratzen dausku, beronegaz “Jose Antonio saria” jasorik, 1963'an. Urrengo urtean “Oleri” saria eskuratu eban.

Dagoneko lau olerki-luburu argitaratu dauskuz Gandiaga'k: 1) **Elorri** (1962); 2) **Iru gizon bakarka** (1974); 3) **Uda batez Madrilen** (1977), eta 4) **Denbora galdu alde** (1985). Liburu txikiak dira, Elorri'z kanpo, baiña poeta gailen bezela agertzen dabe askotxok. Astitsu ta zorrotz onduak dira Gandiaga'ren lanak.

Edozek dar-dar ipinten dau olerkariren barrua. Nun-nai daurki Gandiaga'k poesirako gai sotilla. Ona au: Urbia'ra igon da, ta beerunzkoan pago azpian, orbelpean, uraren ots meeaz oartu da. Eta ederki asko biribiltzen ditu zortzi estrofa aurkitu dauan ur-

-zintz zarata gitxikoari eskeiñiak. Ona leenengo biak:

“Menditik dator erreka,
dolmenak ditun menditik;
menditik behera, korrika;
menditik haren uherka
iturritik itsasora.

Menditik dator erreka:
udan geldiro jeisten da,
itzaletik itzalera,
giro gozoz apalduta,
erreka danentz ahaztuta.”

Esana dot gorago: lan txikiak eder jakoz Gandiaga’ri. Baiña pentsamentuz beteak; orrela egin oi dau Parnaso’rako bidean goi-samar dabillen koplariak. Mendatarrak ez dau itzik, ez abotsik, ez kitarrarik. Ba’leuko be, ez daki joten, ez dau musikarik... Zer egingo ete? Naia bakarrik dauan arren, nai orreri lotuko...

“Hitz urri batzuk
dauzkat bakarrik,
ta abots kraskatu bat.
Ta neure urrian,
ez dut kitarrarik.

Ta kantatzekoan,
abots kraskatu bat
daukat ahoan.
Ta, neure urrian,
kantatzen ez dakit.

Ta, baneuka ere,
jotzen ez bait dakit,
alferriko nuke.
Ta, neure urrian,
ez dut musikarik.

Ta, ezer ez dakit,
ta ezer ez daukat,
neure herria baizik.
Ta, neure urrian,
ez dut neure, kausik.”

Alan be abestu barik ezin etsi. Ta bere urrian, kantari diardu, naiz-ta bear bada, alperrik. Orrelaxe dogu Gandiaga, pozak, naiak, esperantzak eta atsipenak gaintua. Olerkariak kezka bat dau barruan, biotza zauritzen dautsona.

Arrasti baten, Arantzazu’tik Oñati’ra datorrela, motozerraren ots zurruna entzuten dau bide azpian. Urrumaka diardu burdiñeak, katamotzak baiño arima motzagoa dauanak; aritz-tantaiari eldu ta, erpaz ta aoz, rra-rra beera botatzen dau. Eta Euskalerrria datorkio beingoan gogora olerkariari, eta idazten dausku:

“Telebista dugu motozerra,
eguneroko prensa ta zinema
ta radioa ere motozerra,
eta, eta.
Haritzak bezala
euskaldunak, eta
hariztiekin bezala
euskal herriak,
motozerrak, rra, rra,

burnizko urruma
urruka dariola,
Herri euskalduna
ebaki darama.
Baina motozerra
ez da erru gutzia
bere gain duena.”

Onakoxea dozu B. Gandiaga’ren olerki-lana, txikia ta mamintsua, irudikizun xarmantez josia. Gaurko poesiak ez ei dau bear musikarik, ez barne-igierarik, ritmurik: olakorik bakoa dala dirudi bere olerkia. Baiña azalekorik ainbeste ez ba’dau be, barnekoa bearko. Poesia ezta itza bakarrik, baita musika ta ritmu be; eta au nai ezpada gaur, beste zerbaitekin utsune ori bete bear. Bestela gaurko musika pop antzera, iskanbil utsa besterik ez jatzu izango gure euskal poesia.

AITA ONAINDIA